

Ірина СЕРЯКОВА,

orcid.org/0000-0001-6446-7070

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри філології та перекладу

Київського національного університету технологій та дизайну
(Київ, Україна) *irynasieriakova@gmail.com*

ВІДТВОРЕННЯ ЕТНОСТЕРЕОТИПУ В АСПЕКТІ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ПРОБЛЕМИ (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ)

Стаття присвячена дослідженню відтворення етностереотипів в аспекті крос-культурної та перекладацької проблеми на прикладі перекладу англійських медійних текстів українською мовою. Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасний світ вимагає від перекладачів та медійних фахівців докладно розуміти та аналізувати крос-культурні аспекти у створенні та розповсюдженні медійного контенту.

У статті етностереотипи трактуються як уявлення про інші нації, культури чи етнічні групи, які можуть бути спотвореними, негативно забарвленими. Встановлено, що етнічні стереотипи часто відображають уявлення однієї культури про іншу і можуть бути презентовані у медійних текстах з метою маніпулювання думкою реципієнтів. У дослідженні були задіяні такі методи, як метод порівняльного, лексико-семантичного, метод стилістичного та метод контекстуального аналізу задля ідентифікації засобів актуалізації стереотипів. Такий комплексний підхід уможливив розуміння стратегій, якими послуговується перекладач. Об'єктом дослідження постають національні стереотипи як чинники формування медійного образу, а предметом – їхні мовностилістичні маркери та способи їх перекладу українською мовою.

Автор статті приділяє особливу увагу проблемі відтворення етностереотипів у перекладі англійських медійних текстів українською мовою, оскільки ця проблема може спричинити негативні наслідки для сприйняття інших культур та націй. Аналіз вербалізаторів на позначення етностереотипів при перекладі українською мовою свідчить про зміни в авторському розумінні дійсності, яка модифікується та інтерпретується перекладачем з огляду на фонові знання україномовних реципієнтів.

У статті визначено стратегії подолання проблеми відтворення етностереотипів на прикладі англійських медійних текстів та у їх перекладі українською мовою.

Ключові слова: еквівалент, етностереотип, крос-культурний аспект, медійний текст, стратегія, переклад.

Iryna SIERIAKOVA,

orcid.org/0000-0001-6446-7070

Doctor of Sciences (Philology), Professor,

Professor at the Department of Philology and Translation

Kyiv National University of Technologies and Design

(Kyiv, Ukraine) *irynasieriakova@gmail.com*

REPRODUCTION OF ETHNOSTEREOTYPES IN THE ASPECT OF CROSS-CULTURAL AND TRANSLATION PROBLEMS (ON THE EXAMPLE OF TRANSLATION OF ENGLISH MEDIA TEXTS)

The article is devoted to the study of ethnostereotypes reproduction in the aspect of cross-cultural and translation problems on the example of translation of English media texts into Ukrainian. The relevance of the study lies in the fact that the modern world requires translators and media professionals to understand and analyze cross-cultural aspects in the creation and distribution of media content in detail.

The article interprets ethnostereotypes as ideas about other nations, cultures or ethnic groups that may be distorted and negatively colored. It has been established that ethnic stereotypes often reflect the perceptions of one culture about another and can be presented in media texts in order to manipulate the recipients' opinions. The study used such methods as comparative, lexical and semantic, stylistic, and contextual analysis to identify the means of actualizing stereotypes. This approach made it possible to understand the strategies used by the translator. The object of the study is national stereotypes as factors in the formation of the media image, and the subject is their linguistic and stylistic markers and ways of translating them into Ukrainian.

The author of the article pays special attention to the problem of reproducing ethnostereotypes in the translation of English media texts into Ukrainian, as this problem can have negative consequences for the perception of other

cultures and nations. The analysis of verbalizers for ethnostereotypes in Ukrainian translation shows changes in the author's understanding of reality, which is modified and interpreted by the translator, taking into account the background knowledge of Ukrainian-speaking recipients.

The article identifies strategies for overcoming the problem of reproducing ethnostereotypes on the example of English media texts and their translation into Ukrainian.

Key words: *equivalent, ethnostereotype, cross-cultural aspect, media text, strategy, translation.*

Постановка проблеми. Етнічні стереотипи розглядаються як «детерміновані культурою, впорядковані та фіксовані структури етнічної свідомості, що уособлюють результат пізнання дійсності етнічною спільнотою, закріплюють у свідомості людини культурні традиції, обряди, ритуали, звичаї, вірування, забобони, особливості мовленнєвої та невербальної поведінки тощо» (Селіванова 2004: 147). Іншими словами, етностереотипи – це уявлення про інші нації, культури чи етнічні групи, які можуть бути спотвореними або негативно забарвленими. Вони часто відображають уявлення однієї культури про іншу, зокрема у медійних текстах. Перекладачі та редактори медіатекстів стикаються з крос-культурною проблемою, коли намагаються передати інформацію з однієї культури на іншу. Ця проблема стає ще більш важливою, коли мова йде про переклад англійських медійних текстів, оскільки англійська мова є мовою міжнародного спілкування.

В медійних текстах відтворення етностереотипів може відбуватися за допомогою різних механізмів, таких як вибір слів, образів та фраз, а також структури речень та загального контексту. Ці механізми можуть впливати на сприйняття культури чи нації, про яку йдеться в тексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних академічних колах етностереотипи досліджувалися різними науками, як от: соціологією (Чубарко, 2013), політологією (Ларченко, 2011; Хамова, 2011), психологією (Федотова, 2006), філософією (Dummett, 2012). Роль мови у формуванні стереотипних уявлень вивчала Т. Ф. Семашко (2018). Як крос-культурну і перекладацьку проблеми етностереотипи досліджували О. Ребрій та Я. Сиса (2022), О. Kade (2013) та E. Gentler (2013). Роботи О. М. Корнієнко присвячено етностереотипам в міжетнічному спілкуванні (2014).

Попри значну кількість розвідок в цьому напрямі, актуалізація етнічного стереотипу на матеріалі англійських медійних текстів у перекладі українською залишається в колі актуальних проблем сучасних перекладацьких студій.

Мета статті полягає у виявленні способів відтворення етностереотипів в аспекті крос-культурної і перекладацької проблеми. У дослідженні були задіяні такі методи, як метод лек-

сико-семантичного, метод стилістичного та метод контекстуального аналізу задля ідентифікації засобів актуалізації стереотипів, що уможливило розуміння стратегій, якими має послуговуватися перекладач. Об'єктом дослідження постають національні стереотипи як чинники формування медійного образу, а предметом – їхні мовно-стилістичні маркери та способи перекладу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вербалізаторів етностереотипів при перекладі українською мовою свідчить про зміни в авторському розумінні дійсності, яка модифікується та інтерпретується перекладачем з огляду на фоніві знання україномовних реципієнтів. Власне елементи фонічних знань дозволяють відтворити культурну маркованість етнічних стереотипів. Поняття «перекладацькі еквіваленти» або «еквіваленти» трактуються як «слова та словосполучення перекладу й оригіналу, які в одному зі своїх значень передають однаковий обсяг інформації та є функціонально рівнозначними» (Зарицький, 2004: 25). Релевантними для нашого дослідження є способи еквівалентного перекладу українською мовою вербалізаторів на позначення етностереотипів в англійських медіатекстах.

При відтворенні етностереотипів у перекладі англійських медійних текстів перекладачеві слід підбирати «еквівалент – постійну рівнозначну відповідність, що не залежить від контексту» (Корунець, 2001). Повна відповідність слів англійської та української мов трапляється в медійному дискурсі при перекладі антропонімів або топонімів; термінів суспільно-політичної та туристичної тематики, а також номінативних одиниць, що є близькими за значеннями до попередніх. Наприклад, застосування антропонімів або топонімів зафіксовано у контексті: «*Thus, the U.S.A. became «the land of the free», symbolized by the Statue of Liberty, which welcomed all immigrants who fled from persecution in their home country»* (<http://www.nationalstereotype.com/america/>) – «*Отже, США стали «країною вільних», що символізує Статуя Свободи, яка прийняла всіх іммігрантів, що втекли від переслідувань у своїй власній країні»*. У наведеному фрагменті топонім «the U.S.A.» відтворюється аббревіатурою США з уточнюючим словосполученням «the land of the free» («країна вільних»).

У фрагменті «*Typical images exploited by safari tourism are the sun rising above the equator, intense heat that makes the horizon appear to vibrate, elephants crossing the savannah and watching lions from the safety of your jeep*» (<http://www.nationalstereotype.com/africa/>) зафіксовано туристичні терміни та зооніми, як-от: «сонце, що піднімається над екватором»; «інтенсивна спека, яка змушує горизонт вібрувати»; «слони, що перетинають саванну і споглядання за левами з безпечного місця – вашого джипа». Аналізований фрагмент містить розширене пояснення терміну «safari tourism», зміст якого розкривається номінативними одиницями «сонце», «спека», «слони», «леви».

До близьких за значенням до попередніх одиниць належать числівники, як-от у контексті: «*To round it all off all the gunslingers will have a Mexican Standoff. Much of this imagery is derived from Zorro, Speedy Gonzales and dozens of Western movies*» (<http://www.nationalstereotype.com/america>) – «Для того, щоб обійти все це, у стрільців відбудеться так звана Мексиканська бойня. Значна частина цих образів походить від «Зорро», «Сніді Гонзалеса» і десятка інших західних фільмів». У наведеному прикладі мовна одиниця «dozens» вживається у значенні «дванадцять» або «безліч». Згідно з контекстом, уточнювати кількість кінопродукції не має потреби, тому при перекладі доцільно відтворювати лексему «dozens» більш нейтральним словом «десятка».

Відомо, що еквіваленти поділяють на повні та часткові. Перші охоплюють повністю значення англійських мовних одиниць. Проаналізуємо за допомогою еквівалентного відповідника переклад наступних етностереотипів: «*For starters, you can't talk about Australia before mentioning at least once that Kangaroos Represent Australia. These animals are practically synonymous with the entire country*» (<http://www.nationalstereotype.com/oceania/>). – «По-перше, що не можна згадувати про Австралію, не сказавши хоча б один раз про Кенгуру, які представляють цю країну. Ці тварини практично є синонімом всієї країни». У наведеному контексті англійські одиниці «Kangaroos» та «Australia», які повністю відповідають україномовним «Австралія» та «Кенгуру», постають синонімами, оскільки ці тварини асоціюються зі всією країною.

Розглянемо приклад, у якому український відповідник є лише до одного з декількох значень англійського слова, тобто є частковим еквівалентом: «*They were subsequently replaced by Negro slaves from Africa, brought in by British landowners to work on sugar plantations*» (<http://www.nationalstereotype.com/all-national-stereotypes/>). – «Згодом їх замі-

нили раби – африканські негри, яких увозили британські землевласники для роботи на плантаціях цукрової тростини». У наведеному прикладі словосполучення «Negro slaves from Africa» відповідає українському «африканські негри» та містить у своєму складі образливу застарілу лексему Negro – «a word for a black person, which is now usually considered offensive» (The Oxford English). Нейтральними у цьому сенсі при перекладі постають синоніми «black», «colored» тощо.

У наступному контексті застосовується відтворення українською мовою часткового еквівалента на позначення етностереотипів: «*Australians are always stereotyped as white, blond, six feet tall, rough, unsophisticated, wildlife experts, bushwhackers and obsessive beer drinkers*» (<http://www.nationalstereotype.com/oceania/>) – «Австралійців завжди зображають як білошкірих, блондинів, шість футів у висоту, грубих, простих, знавців дикої природи, мисливців та завзятих любителів пива». У наведеному контексті лексична одиниця «bushwhacker» вживається у значенні «a person who lives in the bush, especially as a fugitive; a person who clears woods and bush country» (The Cambridge Dictionary: 126). Як засвідчує аналіз наведеного прикладу, стереотипи мисливця та лісника характеризують австралійців.

Отже, при перекладі повних еквівалентів інформація збігається, у неповних, тобто при повному або частковому збігу смислової інформації, – не збігається.

Для подолання проблеми відтворення етностереотипів у перекладі англійських медійних текстів, перекладачі та редактори можуть послуговуватися наступними стратегіями:

1. *Свідомий вибір слів та фраз*: Перекладачі мають уникати використання слів та фраз, які можуть сприяти відтворенню стереотипів. Важливо враховувати тон та забарвлення слів при перекладі.

2. *Адаптація до культурних особливостей*: Перекладачі повинні ретельно досліджувати культурні особливості кожної країни та намагатися адаптувати медійний текст так, щоб він відповідав цим особливостям.

3. *Залучення місцевих експертів*: Перекладачі можуть консультиватися з місцевими жителями та експертами, щоб краще розуміти контекст та уникнути негативних стереотипів.

Для наочності розглянемо приклад перекладу медійного тексту, де відбувається відтворення етностереотипу: «*The people of Country X are known for their lazy lifestyle and love for fast food*» –

«Мешканці Країни Х відомі своїм безтурботним способом життя та пристрастю до швидкого харчування». В цьому прикладі використано більш об'єктивний та нестереотипний спосіб опису мешканців Країни Х. задля уникнення негативних стереотипів про їхній спосіб життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відтворення етностереотипів у перекладі англійських медійних текстів є важливою крос-культурною проблемою, яка може вплинути на

сприйняття інших культур та націй. Перекладачі та редактори повинні бути свідомими цієї проблеми та використовувати стратегії для подолання її впливу на медійний контент. Уникнення відтворення етностереотипів сприятиме сприйняттю різноманітності культур та зміцненню міжнаціонального розуміння.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виявленні мовних одиниць на позначення українців в англійському медійному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування. Київ : Парламентське видавництво, 2004. 120 с.
2. Корнієнко О. М. Етностереотипи в міжетнічному спілкуванні. *Екзистенційні та комунікативні питання управління* : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 23–25 січня 2014 р. Суми : Сумський державний університет, 2014. Ч. 1. С. 121–122.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2001. 448 с.
4. Ларченко М. Л. Етнічні стереотипи та їх вплив на рівень національної толерантності. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2011. Вип. 4. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/123546/118199>
5. Ребрії О., Сиса Я. Національні стереотипи як проблема перекладу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2022. № 95. С. 44–51.
6. Селіванова О. О. Концептуалізація свого й чужого в українських пареміях. *Наукові записки Луганського національного пед. ун-ту. Серія Філологічні науки*. 2004. Вип. 5, Т. 1. С. 214–230.
7. Семашко Т. Ф. Роль мови у формуванні стереотипних уявлень. *Національна ідентичність в мові і культурі* : зб. наук. праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. К. : Талком, 2018. С. 164–167.
8. Федотова Т. В. Психологічні особливості етнічних стереотипів українців (на прикладі Волинського регіону). *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 3. С. 73–74.
9. Хамова Х. Етностереотипи та феномен мультикультуралізму (на прикладі Німеччини). *Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів. 3 березня 2011 р., м. Чернівці. Чернівці: Букрек, 2011. С. 211–214.
10. Чубарко В. Dummett M. Frege: Philosophy of Language 2nd ed. London : Duckworth, 2012. 238 p.
11. Dummett M. (2012). Frege: Philosophy of Language 2nd ed. London: Duckworth
12. Gentler E. Contemporary Translation Theories. London and New York. Routledge, 2013. 172 p.
13. Kade O. Zum Verhältnis von Translation und Transformation. Studien zur Übersetzungswissenschaft. Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen III/ IV. 2013. Pp. 7–26.
14. The Cambridge Dictionary of American English. NY: Cambridge University Press, 2008. 1069 p.
15. The Oxford English Dictionary. URL: <http://oxforddictionaries.com/>

REFERENCES

1. Zarytskyi M. S. (2004). Pereklad: stvorennia ta redahuvannia [Translation: creating and editing]. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo [in Ukrainian].
2. Korniienko O. M. (2014). Etnostereotypy v mizhetnichnomu spilkuванні [Ethnostereotypes in interethnic communication]. Ekzysytsiini ta komunikatyvni pytannia upravlinnia: materialy Mizhnarodnoi naukovy-teoretychnoi konferentsii, m. Sumy, 23–25 sichnia 2014 r. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
3. Korunets I. V. (2001). Teoriiia i praktyka perekladu (aspektnyi pereklad) [Theory and practice of translation (aspect translation)]. Vinnytsia : Nova Knyha [in Ukrainian].
4. Larchenko M. L. (2011). Etnichni stereotypy ta yikh vplyv na riven natsionalnoi tolerantnosti [Ethnic stereotypes and their impact on the level of national tolerance]. Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo, 4. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/123546/118199> [in Ukrainian].
5. Rebrii O., Sysa Ya. (2022). Natsionalni stereotypy yak problema perekladu [National stereotypes as a translation problem]. Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriiia: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov, 95, 44–51 [in Ukrainian].
6. Selivanova O. O. (2004). Kontseptualizatsiia svoho y chuzhoho v ukrainskykh paremiiah [Conceptualization of the Self and the Other in Ukrainian Paremia]. Naukovi zapysky Luhanskoho natsionalnoho ped. un-tu. Seriiia Filolohichni nauky, 5(1), 214-230 [in Ukrainian].
7. Semashko T. F. (2018). Rol movy u formuvanni stereotypnykh uiaavlenn [The role of language in the formation of stereotypes]. Natsionalna identychnist v movi i kulturi: zb. nauk. prats / za zah.red. A. H. Hudmaniana, O. H. Shostak. K.: Talkom [in Ukrainian].
8. Fedotova T. V. (2006). Psykholohichni osoblyvosti etnichnykh stereotypiv ukrainsiv (na prykladni Volynskoho rehionu) [Psychological features of ethnic stereotypes of Ukrainians (on the example of Volyn region)]. Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota, 3, 73-74 [in Ukrainian].

9. Khamova Kh. (2011). Etnostereotypy ta fenomen multykulturalizmu (na prykladi Nimechchyny) [Ethnostereotypes and the Phenomenon of Multiculturalism (on the Example of Germany)]. Rozvytok politychnoi nauky: yevropeiski praktyky ta natsionalni perspektyvy : Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii studentiv ta aspirantiv. 3 bereznia 2011 r., m. Chernivtsi. Chernivtsi: Bukrek, 211–214 [in Ukrainian].
10. Chubarko V. (2013). Rol stereotypiv u formuvanni etnichnoi samosvidomosti [The role of stereotypes in the formation of ethnic identity]. Sotsialni realnosti v empirychnykh doslidzhenniakh, 1(2), 100–104 [in Ukrainian].
11. Dummett M. (2012). Frege: Philosophy of Language 2nd ed. London: Duckworth
12. Gentler E. (2013). Contemporary Translation Theories. London and New York. Routledge
13. Kade O. (2013). Zum Verhältnis von Translation und Transformation. Studien zur Übersetzungswissenschaft. Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen III/ IV [in German].
14. The Cambridge Dictionary of American English. (2008). NY: Cambridge University Press
15. The Oxford English Dictionary. URL: <http://oxforddictionaries.com/>